

Европейски съд по правата на човека

Грийвс срещу Обединеното кралство (Grieves v. the United Kingdom)

Жалба № 57067/00

Решение от 16 декември 2003 г. на Голямото отделение

(резюме)*

Чл. 6, т. 1: независим и непристрастен съд при наличие на наказателно обвинение

При преценката дали даден съдебен орган може да се приеме за “независим”, трябва да се държи сметка, *inter alia*, за начина на определяне на членовете му и мандата им, за съществуването на гаранции срещу външен натиск и за това дали органът създава впечатление за независимост, с оглед на доверието, което съдебните органи в едно демократично общество трябва да вдъхват на обществеността и най-вече – що се отнася до наказателните производства – на обвиняемия. За да се установи дали има основателна причина за опасение, че определен съд не се отличава с независимост или непристрастност, позицията на обвиняемия е важна, без да е решаваща.

Факти по делото

По времето на разглежданите събития жалбоподателят бил член на Кралския военноморски флот. На 18 юни 1998 г. бил осъден от флотски военен съд за причиняване на телесна повреда. Било му наложено наказание 3 години лишаване от свобода и отнемане на офицерския чин.

Военният съд, разгледал делото му, се състоял от председател, четирима флотски офицери и юридически консултант – флотски адвокат.

На 29 септември 1998 г. Министерството на флота решило, че няма да измени присъдата. На 20 януари 2000 г. Военният апелативен съд оставил без уважение жалбата на г-н Грийвс срещу нея.

Резюме на решението на Европейския съд

65. Жалбоподателят се оплаква на основание чл. 6, т. 1 от Конвенцията, че военният съд, както е бил уреден по приложимия Закон от 1996 г., не е бил независим и непристрастен и следователно производството пред него не било справедливо.

I. Допустимост на оплакването

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

66. По допустимостта правителството възразява само, че оплакването е явно необосновано.

67. Страните не спорят, че окончателното решение в производството е това на Военния апелативен съд от 20 януари 2000 г. Жалбата е подадена на 26 април 2000 г., т.е. в 6-месечния срок по [чл. 34](#) от Конвенцията. Освен това Съдът счита, че предвид естеството на обвинението и характера и строгостта на наложеното наказание производството пред военния съд е съставлявало произнасяне по наказателно обвинение срещу жалбоподателя.

68. Съдът намира, че оплакването на жалбоподателя повдига сериозни правни въпроси, произнасянето по които зависи от разглеждането му по същество, както и че не се установяват други основания за недопустимост. Поради това Съдът обявява оплакването за допустимо и в съответствие с [чл. 29, т. 3](#) от Конвенцията пристъпва незабавно към разглеждане на съществото му.

II. Твърдяното нарушение на чл. 6, т. 1 от Конвенцията

A. Приложима съдебна практика

“69. Съдът припомня, че за да се прецени дали даден съдебен орган може да се приеме за “независим”, трябва да се държи сметка, *inter alia*, за начина на определяне на членовете му и мандата им, за съществуването на гаранции срещу външен натиск и за това дали органът създава впечатление за независимост.

По последния въпрос Съдът припомня също така, че става дума за доверието, което съдебните органи в едно демократично общество трябва да вдъхват на обществеността и най-вече – що се отнася до наказателните производства – на обвиняемия. За да се установи дали има основателна причина за опасение, че определен съд не се отличава с независимост или безпристрастност, позицията на обвиняемия е важна, без да е решаваща. Решаващото е дали съмненията му могат да се приемат за обективно оправдани (*Финдли срещу Обединеното кралство*¹, решение от 25.02.1997 г., Reports of Judgments and Decisions 1997-I, § 73, и *Инджал с/у Турция*², решение от 9.06.1998 г., Reports 1998-IV, § 71).

Съдът припомня по-нататък, че въпросът за “безпристрастността” има два аспекта: съдебният орган трябва да бъде субективно свободен от лично предубеждение или пристрастие, а също така трябва да бъде безпристрастен от обективна гледна точка в смисъл, че трябва да предоставя достатъчно гаранции, за да се изключи всякакво основателно съмнение в тази връзка (цитираното по-горе решение *Финдли*, § 73). Съдът отбелязва, че жалбоподателят по настоящото дело не твърди който и да било от участниците в процеса му да е бил лично предубеден спрямо него.

Тъй като понятията за независимост и обективна безпристрастност са тясно свързани, в този случай Съдът ще ги разгледа едновременно (също § 73 от решението *Финдли*).”

70-72. По делото [Купър срещу Обединеното кралство](#)³ (решение, произнесено на същата дата, на която и това по настоящото дело), жалбоподателят също се е оплакал на основание чл. 6, т. 1 от Конвенцията, че военният съд на военно-въздушните сили (BBC), както е бил уреден по

¹ Findlay v. the United Kingdom

² Incal v. Turkey

³ Cooper v. the United Kingdom

приложимия Закон от 1996 г., не бил независим и безпристрастен и следователно производството пред него не било справедливо.

Съдът отхвърли общия му довод, че произнасянето на военните съдилища по чисто криминални обвинения срещу военнослужещи принципно противоречи на изискванията на чл. 6 за независимост и безпристрастност (§§ 108-110). Той отхвърли и оплакването му, че военният съд в неговия случай не е бил независим и безпристрастен (§§ 111-134), като намери, че функциите по обвинението, свикването на съда и произнасянето са разделени, както и че няма основание за съмнение в независимостта на ангажираните в процеса органи.

Що се отнася до юридическия консултант Съдът прие, че това е така, защото той е цивилно лице, назначено от лорд-канцлера като част от персонала на главния юридически консултант (също цивилно лице) и от там – в конкретен състав на военния съд. Прието бе също така, че участието на цивилно лице с юридическо образование и централната му роля в процеса са “една от най-съществените гаранции” за независимост на процеса пред военния съд (§ 117).

По отношение на постоянния председател на съда бе изразено становището, че не само е независим, но и че тази фигура е “важен принос” за независимостта на един съд, който иначе е съд *ad hoc* (§ 118).

Съдът намери, че функциите на администратора и начина, по който той определя редовите членове на военния съд, не дават основание за съмнение в независимостта им, но фактът, че те се назначават *ad hoc*, и относително niskият им чин, макар сами по себе си да не подкопават независимостта им, налагат особено убедителни гаранции срещу външен натиск. Съдът стигна до заключение, че са съществували достатъчно гаранции за независимостта на редовите членове на военния съд – участието на постоянния председател и на юридическия консултант, забраната от членовете на съда да се търси отговорност във връзка със съдебните им решаващи функции и раздадените им инструкции (§§ 119-126).

Накрая Съдът прие, че ролята на надзорния орган не е накърнила независимостта на военния съд, тъй като окончателното решение в производството винаги се взема от съдебен орган – Военния апелативен съд (§§ 127-133).

73. В съответствие с това Съдът заключи, че опасенията на г-н Купър относно независимостта и безпристрастността на военния съд в неговия случай, конституиран съгласно Закона от 1996 г., не са обективно оправдани и следователно процесът не може да се приеме за несправедлив и няма нарушение на чл. 6, т. 1 от Конвенцията.

Б. Приложение по настоящото дело

74. В случая жалбоподателят прави същите оплаквания като по делото *Купър*, но по отношение на флотски военен съд. Флотските военни съдилища се отличават в някои важни аспекти от тези в системата на ВВС, разгледани по делото *Купър*, и Съдът прецени дали разликите водят до заключение по настоящото дело, различно от направеното по делото *Купър*.

75-76. Първата разлика е по отношение на органа по обвинението. Във флота той може да назначи обвинител от списъка на униформени флотски адвокати извън собствения му персонал, но според Съда същественото в случая е, че обвинителят по делото на жалбоподателя е бил член на този персонал, както и по делото *Купър*.

77-78. Второ, във флота администраторът е цивилно лице, а не действащ офицер, както във ВВС. Съдът намира за очевидно, че това обстоятелство допринася за независимостта и безпристрастността на процеса пред военния съд. Във всеки случай, функциите на администратора са достатъчно сходни във флота и във ВВС, за да се приеме, че той е независим от висшестоящия орган и от органа по обвинението, както и от всякакво служебно влияние (решението [Купър срещу Обединеното кралство](#), § 114-115).

79. Трето, съществува само един вид флотски военен съд, докато във ВВС може да се свика както районен, така и централен военен съд. Съдът не намира, че това обстоятелство има отношение към независимостта и безпристрастността.

80-81. Четвърто, длъжността постоянен председател на военния съд не съществува във флота. Председателят се назначава за всеки конкретен случай, както се свиква и съдът. Жалбоподателят подчертава, че по този начин целият състав на съда е бил *ad hoc*.

Съдът счита, че липсата на постоянен председател, зает на пълно работно време и без очаквания за повишение или страх от смяна, както и неподчинен на отговорност във връзка със съдебната му решаваща функция (решението [Купър срещу Обединеното кралство](#), § 118) лишава флотските военни съдилища от нещо, което по отношение на ВВС е прието за важен принос към независимостта на един иначе *ad hoc* съд.

82. Пето и най-важно, юридическият консултант във флотския военен съд е действащ флотски офицер, който в останалото време изпълнява редовни флотски задължения, докато във ВВС той е цивилно лице, заето на пълно работно време като част от персонала на главния юридически консултант, който също е цивилен.

83. Според жалбоподателя тази разлика сама по себе си е достатъчна, за да се заключи, че флотските военни съдилища не са независими. Било нереалистично да се смята, че при оценяването на работата му съдебната функция ще бъде действително отделена от общата му служебна дейност.

84. Правителството поддържа, че гаранциите, предоставени от тази фигура, не са по-малки в сравнение с аналога ѝ във ВВС: юридическият консултант се подбирал и включвал в списъка на определените за тази функция лица само със съгласието на юридическия консултант на Военноморския флот (цивилен съдия), който единствен можел да го отстрани на основанията, приложими и за цивилен съдия, и само пред когото той отговарял за изпълнението на тези си функции; той не получавал допълнително заплащане за работата си като юридически консултант и нито заплащането, нито повишението му зависели от осъществяването ѝ; за изпълнението на съдебните функции на юридическия консултант по делото на жалбоподателя не било докладвано, а и евентуален доклад не можел по никакъв начин да засегне кариерата му във флота; юридическите консултанти се определяли първоначално чрез процедура за подбор и включване в списък, а след това се назначавали за конкретен процес на ротационен принцип, при условие, че липсват основания за отвод; съществувала *de facto* сигурност на поста, тъй като веднъж включен в списъка, юридическият консултант оставал такъв; той полагал специална клетва; единственият му контакт с останалите членове на съда (освен в разискванията по наказанието) били в открито заседание; юридическият консултант на Военноморския флот контролирал процеса, подобно на надзорния орган и Военния апелативен съд.

85. Съдът отбелязва, че както и във ВВС, флотският юридически консултант има централна роля в процеса пред военния съд, но за разлика от еквивалента си във ВВС той е флотски офицер на длъжност, която може да е

юридическа, но може и да не е, и, макар подбран за неограничено време, заседава в състава на военен съд само понякога. Що се отнася до цивилния юридически консултант на Военноморския флот Съдът отбелязва, че той няма функции в процеса, тъй като основната му роля е да съветва надзорния орган. Освен това, макар за подбора и включването в списъка на юридическите съветници да се изисква съгласието му, основната отговорност за това е на главния флотски юридически съветник, който е действащ офицер.

86. Нещо повече, Съдът отбелязва с известна загриженост някои практики на контрол върху дейността на юридическите консултанти, приложими по времето на разглежданите събития. Юридическият консултант на Военноморския флот е можел да коментира изпълнението на функциите им пред главния флотски юридически съветник. Дори последният да не е имал влияние във връзка с евентуално повишение, той все пак е бил висшестоящ действащ офицер, чиито основни функции са включвали назначаването на юридически обучени действащи офицери на правни длъжности и се е отчитал по отношение на тези си задължения пред адмирала, отговорен за персонала. Наред с това, в разглеждания случай юридическият консултант е поел функцията си в процеса по време, когато изпълнението ѝ по принцип е можело да бъде докладвано на оценяващия го офицер.

87. По тези съображения Съдът намира, че дори юридическият консултант по делото на жалбоподателя да може да се приеме за независим въпреки горните обстоятелства, позицията на флотските юридически консултанти не може да се счита за силна гаранция за независимост на флотския военен съд.

88. Съдът намира за неубедителни доводите на правителството за предимствата на тази уредба. Относително малкият брой на флотските военни процеси означава само, че са нужни по-малък брой юридически консултанти. Що се отнася до изтъкнатата необходимост от познаване на специфичните условия във флота, Съдът не вижда ползата от него, след като основната функция на юридическия консултант е да осигури законосъобразност на процеса и да напътва съдиите по правни въпроси, и особено когато става дума за обвинение в обикновено криминално престъпление. Правителството сочи и нуждата от “гъвкавост” и “мобилност” поради особено подвижния характер на флота. Действащите офицери били на разположение незабавно и били по-добре подготвени за работа в опасните морски условия. Съдът не намира това за относимо, предвид обяснението на правителството в хода на съдебното заседание, че на практика от 1986 г. насам флотските военни процеси са се провеждали на сушата в два центъра – Портсмут и Плимут, независимо къде е извършено престъплението.

89. Фактът, че централната функция на юридически консултант не се изпълнява от цивилно лице, лишава флотския военен съд от една от най-важните гаранции за независимост, съществуваща в другите военни съдилища (решението *Купър*, § 107), за чиято липса правителството не даде убедително обяснение.

90. Шесто и последно, Съдът намира инструкциите, изпращани на членовете на флотските военни съдилища, за значително по-малко подробни и по-малко ясни от разглежданите по делото *Купър* (виж §§ 45-62). Съдът счита, че поради това те са и по-малко ефективни в осигуряването на независимостта на редовите членове на военния съд от неуместни външни влияния.

91. В съответствие с това Съдът намира, че разликите в уредбата на военния съд във ВВС, разглеждана по делото *Купър*, и уредбата на флотския военен съд, предмет на настоящото дело, са такива, че опасенията на настоящия

жалбоподател относно независимостта и безпристрастността на военния съд в неговия случай, свикан съгласно Закона от 1996 г., могат да се приемат за обективно оправдани. Следователно процесът не е бил справедлив.

Ето защо, налице е нарушение на чл. 6, т. 1 от Конвенцията.⁴

Жалбоподателят не е направил искане за обезщетение за имуществени или неимуществени вреди. Съдът уважава частично искането му за разноски, направени за участие в производството в Страсбург, и присъжда 8000 евро, от които да се приспадне сумата, отпусната му за осигуряване на безплатна правна помощ.

⁴ Решението е единодушно както по допустимостта, така и по съществуването на жалбата.